

Historie

DE LODEWIJKSKERK AAN HET STEENSCHUUR

door Marjolijn Ponn

Verleden

Er zijn maar weinig mensen die weten dat het gebouw van de Lodewijkskerk aan het Steenschuur al in 1477 bestond. Het werd toen als kapel toegevoegd aan het daar gevestigde St. Jacobsgasthuis, de verzamelplaats voor bedevaartgangers naar de Spaanse stad Santiago de Compostella. Volgens de legende ligt daar het stoffelijk overschot begraven van de apostel Jacobus. Hij werd, nadat hij in Palestina was onthoofd, in een stenen kist naar Spanje vervoerd en in Santiago ter aarde besteld. Zijn graf werd al gauw het meest bezochte pelgrimsoord van Europa. Je ging er heen om boete te doen. Kwam je na een lange en gevaarlijke voetreis aan, dan smeekte je de heilige Jacobus om voorspraak bij God voor vergeving van je zonden.

In 1547 werden gasthuis en kapel aan de parochie van de Pieterskerk verkocht, om twintig jaar later doorverkocht te worden aan het Leidse stadsbestuur. Dat had na de reformatie weinig op met de katholieken en maakte er een graanpakhuis van. Toen werd ook de Jacobstoren erop gezet, met daarin een klokkenspel. Deze toren was oorspronkelijk bedoeld voor de

Raampoort, maar is daar nooit op terecht gekomen. In de bloeitijd van de lakenindustrie werd het complex omgebouwd tot Saaihal, een plaats waar het Leidse laken werd gekeurd. Aan het einde van de 17e eeuw stortte de lakenindustrie in en huurden organisaties zoals de gilden het complex van de gemeente.

Aan het begin van de 19e eeuw gaf Lodewijk Napoleon, die na de Franse bezetting van ons land door keizer Napoleon als koning van Holland was aangesteld, de gebouwen terug aan de katholieken. Zij maakten er een kerk van. Ter ere van de koning werd deze aan diens naamheilige, de H. Lodewijk gewijd, de Franse koning Louis IX die leefde van 1214 tot 1270. Hij was de vader van Philips de Stoute, en een geduchte kruisvaarder. De Lodewijkskerk is de enige aan de H. Lodewijk gewijde kerk in Nederland. Sinds een aantal jaren maakt hij deel uit van de HH. Petrus en Paulus parochie, een samenvoeging van alle parochies van Leiden en ommelanden.

Ceremoniaris Jan Dingjan, foto Eliza Oudshoorn

Kruitramp

‘Op 12 januari 1807 vloog bij de Kruitramp een groot deel van de Pieterswijk de lucht in’, zegt Jan Dingjan, al jaren lid van de Lodewijkraad en ceremoniaris. ‘Nog elk jaar luiden we op 12 januari om tien over vier ’s middags de klok om die klap te herdenken. Het gebouw was erg beschadigd, maar een groot deel stond als een van de weinige gebouwen in de buurt nog overeind. Lodewijk Napoleon kwam de Leidse bevolking een hart onder de riem steken. Toen hij het gebouw zag zei hij: “Dit gaan we teruggeven aan de katholieke gemeenschap.” Dat kwam goed uit, want de schuilkerk aan de Nieuwe Rijn was helemaal verwoest en de katholieken van de Pieterswijk zaten zonder gebedshuis. De Franse keizer had bij de bezetting ook in Nederland de godsdienstvrijheid opnieuw ingesteld en zijn broer, onze koning, wilde niet achterblijven. Hij gaf de kerk aan de katholieken terug en stelde ook een fonds beschikbaar voor herstel. Zijn hofarchitect Jan Guidici kreeg opdracht om de restauratie te doen en het

interieur te ontwerpen. Het werd wit, met veel zuilen en engelen. Bij een latere restauratie werden die gemarmerd en dat zijn ze nu nog steeds.

Boven de ingang is ter herinnering aan de oorsprong van het gebouw in 1982 het beeld van de heilige Jacobus geplaatst. Deze heilige hoort in onze buurt, met de Jacobsgracht, de Jacobsbrug en de Jacobstoren. En wie naar Santiago de Compostela gaat lopen kan bij ons nog steeds een stempel komen halen. Dan krijgen we een kaartje van de pelgrims als ze veilig in Santiago zijn aangekomen.'

De Lodewijkkerk na de kruittramp, collectie Koert van der Velde

Weer rooms

'Op 17 oktober 1809 werd de kerk officieel in gebruik genomen. Het was de eerste rooms katholieke kerk in Leiden die na de reformatie weer van buitenaf als kerk zichtbaar was. Er waren nog wel wat katholieke kerken over, maar dat waren allemaal schuilkerken. Aan de buitenkant kon je dus niet zien dat het een kerk was. Je mocht als katholiek je godsdienst wel uitoefenen, Holland was tolerant, maar niet openlijk. In onze wijk had je een paar schuilkerken: een in de Sint Jorissteeg, een in de Kuiperssteeg en een op de Appelmarkt, nu de Nieuwe Rijn. Die op de Appelmarkt was ook door de Kruittramp verwoest. Zo hevig was de explosie.

De Lodewijkkerk werd na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853, die door de grondwetswijziging van 1848 mogelijk was geworden, door het bisdom Haarlem, waar we toen onder vielen niet tot zelfstandige kerk bevorderd. Hij had geen eigen pastoor en kerkbestuur, maar werd in 1857 bijkerk van de Petruskerk op de Langebrug. Die brandde in 1933 af en werd niet in onze wijk herbouwd, maar op de Lammenschansweg, naar ontwerp van architect Kropholler. Pas in 1954 werd de Lodewijksparochie zelfstandig, om onlangs weer met andere

buurtparochies te versmelten tot de HH. Petrus en Paulusparochie.'

Nieuwe restauratie

'In 1956 en 1957 is de kerk opnieuw stevig onder handen genomen. Van buiten werd hij schoon gebikt en werd het metselwerk van de muren grondig hersteld. Rechts van het priesterkoor kwam een nieuwe aanbouw met een zangersbalkon en orgelkas, afkomstig uit een afgebroken kerk in Krommenie. Het binnenwerk van het oude 18e eeuwse orgel van Johannes Mitterreither boven de ingang werd in de nieuwe orgelkas gezet. De oude doopkapel en voormalige pastorie werden afgebroken, en de huidige pastorie en nieuwe kapel kwamen ervoor in de plaats. In 1953 werd de kerk heropend door Monseigneur Jansen, die als bouwpastoor met de restauratie was begonnen. Hij werd op 10 maart 1956 tot eerste bisschop van Rotterdam benoemd, zijn opvolger hier was deken Haring.'

Klokken

'In 1961 kocht het kerkbestuur de Jacobstoren, die toen net als alle andere torens in de stad nog eigendom van de gemeente was, en liet er een nieuw carillon in maken. Daar kwamen de namen en inscripties op te staan die Jan van Hout, de vroegere Leidse stadssecretaris, in 1569 voor het toenmalige klokkenspel had bedacht. De klokken klingelen elk half uur. Vroeger ging dat met de hand door klokkenluiders die een mechanisch uurwerk bedienden. Dat staat nog steeds onder in de toren. Maar nu gaat het elektronisch, met afstandsbediening via een elektrisch uurwerk.

In 2009 werd het carillon uit de jaren 60 hersteld. Dat was nodig, want het was volledig in de vernieling geraakt. Het heeft 16 klokken en staat zo afgesteld dat het net na het carillon van het stadhuis speelt. Het stadhuis zit voor de klokslag, de Lodewijkkerk erna. Je kan ons dus altijd herkennen. Overigens ook aan onze liederen, wij spelen het Lodewijkslied, het strijdlid van Mgr. Jansen, het Marialied, en het Jozeflied. Dat doet verder niemand. Onze luidklok heet Jacob, naar St. Jacobus van Compostela. De verschillende tempo's die je vroeger bij het klokkenluiden had voor begrafenissen, doop, of trouwen zijn er jammer genoeg niet meer. Zou iemand ze nog herkennen?

Van 2004 tot 2005 werd het Mitterreither orgel gerestaureerd en teruggeplaatst in zijn oorspronkelijke positie boven de ingang. Het is gelukkig weer in ere hersteld.'

Parochie H. Lodewijkkerk

'Deken Haring vertrok in 1969. Hij werd opgevolgd door deken Van Noort, die weer werd opgevolgd door pastoor Saers. Na hem kwam pastoor Vreeburg, die de Leidse Paus werd genoemd omdat hij zo'n grote, imposante man was en zeer trouw aan Rome. De kerk is onder pastoor Vreeburg een echte regiokerk geworden, waar de mensen uit de wijde omgeving naartoe kwamen vanwege de sfeer en de traditie. Pastoor Vreeburg was behalve streng en imposant, ook een hele milde en vriendelijke man. En een uitstekende classicus, die op het Klein Seminarie in Noordwijkerhout les gaf. Paus Johannes Paulus II heeft hem tot erekapelaan benoemd, waardoor hij de titel kreeg van Monseigneur. We zijn toen samen in Keulen een mooie toga voor hem gaan kopen. Zwart, gevoerd met paarse zijde, en paarse knoopjes met een paarse sjerp. Prachtig. In 2002 ging hij op zijn 77e met emeritaat. Hij overleed in 2009 en werd na een pontificale uitvaart bijgezet in het priestergraf op de R.K Begraafplaats Zijlpoort.'

HH. Petrus en Paulusparochie

'In 2012 fuseerde de kerk met alle parochies in Leiden en ommelanden tot de huidige HH Petrus en Paulus parochie, genoemd naar de heiligen van de Pieterskerk. Hun beeltenis zit aan de hoofdingang onder het dak, waar ze samen de Beeldenstorm hebben overleefd. Je kunt in Leiden niet om Petrus heen, maar hij is onafscheidelijk met Paulus verbonden. In de Petruskerk op de Lammenschansweg zijn ze ook al met zijn tweeën afgebeeld in glas-in-lood.

De parochie bloeit nu weer als vanouds. Elke dag wordt de heilige Mis opgedragen. De ene week is de Hoogmis 's zondags om 10.00 uur in het Latijn, de week erop in het Nederlands. Ouders met kinderen kunnen in een afgeschermd gedeelte de Mis volgen. Zondagavond is er om 18.00 's avonds zelfs een mis in het Engels. Op dinsdagavond wordt de Tridentijnse mis opgedragen, zoals die vóór de jaren '60 werd opgedragen. Dan staat de priester met het gezicht naar de Heer en met zijn rug naar de gelovigen. In de vastentijd hebben we een week van barmhartigheid met activiteiten om anderen te helpen, zoals een voedselbank. Ook is er een 24-uursaanbedding van

vrijdagmiddag tot zaterdagmiddag, waarin iedereen een etmaal lang de H. Johannes Paulus II-kapel in en uit kan lopen.

De Lodewijkkerk met gelovigen die de Hoogmis op zondag bijwonen, foto Eliza Ondsboom

Voor seculiere activiteiten is het kerkgebouw niet beschikbaar. Maar wil je de kerk eens rustig bekijken en vanaf de toren je eigen huis zien, kom dan op maandag 25 mei (Tweede Pinksterdag) langs. Dan houden we van 14.00 tot 16.00 uur open dag. Ik hoop dat veel buurtbewoners van de gelegenheid gebruik zullen maken om de H. Lodewijkkerk in al zijn glorie te bekijken.'

Zie ook: <http://www.lodewijkparochie.nl/> en <https://www.facebook.com/LodewijkParochie> •

